

CÆSARS-KARAKTEREN

I

SHAKESPEARES JULIUS CÆSAR.

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL DEN HÖGTIDLIGHET

HVARMED

PROFESSOREN I ZOOLOGI,

FIL. DOKTORN

HERR AUGUST WILHELM QVENNERSTEDT

KOMMER ATT I EMBETET INSTÄLLAS

AF

KONGL. CAROLINSKA UNIVERSITETETS

RECTOR.

LUND 1880,

FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Den fråga, som i första hand, ja, snart sagdt, ovilkorligen tränger sig på läsaren af Shakespeares berömda skådespel, *Julius Cæsar*, är denna: hvarföre har det uppkallats efter Cæsar, då denne dödas i början af tredje akten samt sålunda redan i styckets första hälft afträder från skådebanan, hvaremot Brutus är den af skalden med synbar förkärlek behandlade karakteren och stycket slutar med hans död? Denna fråga, framkallad af Cæsars jmförelsevis mindre betydande roll i stycket, sammanhänger med frågan om kompositionens beskaffenhet, frågan, om man i detta stycke verkligen kan tala om en dramatisk *enhet*. Svaren på båda dessa frågor äro visserligen icke för vårt särskilda ändamål af så genomgripande vikt, men de äro dock icke för detsamma alldeles likgiltiga. Sättet, hvarpå de afgifvits, har haft inflytande på uppfattningen af Cæsars karakteren.

Intresset i Julius Cæsar är deladt, säger RODERICH BENDIX; både Cæsar och Brutus taga detsamma i anspråk; man kunde göra två stycken af detta ena; trots det myckna sköna detta drama innehåller, är det som sådant alldeles förfeladt ¹. "Handlingens enhet felas, när två hjeltar med hvar sitt ändamål aflösa hvarandra, såsom CARLOS och POSA, CÆSAR och BRUTUS", yttrar RUDOLPH GOTTSCHALL ². Andra säga, att den alldeles passive Cæsar synes hafva i stycket blifvit införd blott för att dödas.

Naturligtvis har å andra sidan gjorts allt för att fritaga Shakespeare från förebråelsen, att hans skådespel skulle hafva en så betänklig dramatisk brist. Men man har dervid gått på olika sätt till väga.

ULRICI ³ söker öfvervinna svårigheten genom några konstgrepp, som hos den Hegelska skolans kritici icke äro så ovanliga. Skulle intresset, säger han,

¹ RODERICH BENDIX. Die Shakespearomanie. Stuttgart 1873. s. 225.

² RUDOLPH GOTTSCHALL. Poetik. Breslau 1858. s. 413—14.

³ ULRICI. Shakespeares dramatische Kunst. 2:te Aufl. Leipzig 1847. s. 632—34.

blott fästa sig vid *personerna*, då hade man rätt att förebrå stycket felaktig konstruktion och bristande enhet; men i ett historiskt drama är intresset ett *historiskt*, och historien bekymrar sig icke om personen. Man har därför här endast att tillse, huruvida en och samma *tanke* uti de olika tilldragelserna afspeglar sig; och Ulrici finner, att Cæsars fall samt Bruti och Cassii undergång ej mindre än Antonii och Octavii seger samfäldt tydliggöra, att ingen, hur mächtig, hur ädel, han än må vara, kan föra historien i ledband, samt att ingen kan ostraffadt experimentera med historien. Både Cæsar och de sammansvurne anställa dylika experimenter samt misskänna tidens kraf, men detta göra icke triumvirerna och därför blir segern deras. — Härvid torde kunna ifrågasättas om verkligen hos någon läsare eller åskådare, allrahelst på Shakespeares tid, detta s. k. historiska intresse undanträngt intresset för de handlande personerna, och vidare om verkligen personernas handlingar och öden kunna, utan att man på dem våldför sig, underordnas nämnda grundtanke, samt slutligen om det endast behöfves en s. k. gemensam grundtanke för att till ett organiskt konstverk förvandla flera handlingar, hvilka följa på eller löpa vid sidan om hvarandra, med flera hufvudhjeltar, af hvilka den ene med sitt sträfande aflöser den andre.

GERVINUS¹ ser styckets enhet i den republikanska sammansvärjningen och dess följder, samt finner det ur denna synpunkt helt naturligt, att Shakespeare ställer Cæsar mera i bakgrunden samt hos honom företrädesvis framhåller de sidor, hvilka närmast motivera sammansvärjningen; och emedan Cæsar ännu efter sin död i *symbolisk mening* griper in i handlingen, anser han, att stycket icke utan grund bär hans namn.

Hvad Gervinus i sistnämnda ord antydt utföres fullkomligt sjelfständigt af ALBERT LINDNER i en uppsats "*Die dramatische Einheit in Julius Cæsar*"². Cæsar är ingenting vidare, så lyder hans uppfattning, än en verldshistorisk idé — Cæsarismens idé —, och denna representerar han renast, då ingen kroppslighet längre vidlåder honom. Med flit har därför Shakespeare framställt honom svag och bräcklig samt låtit honom uppträda endast i historiskt betydelselösa situationer, emedan han i annat fall skulle hafva ådragit sig för mycket intresse, till men för idén. Nu är Cæsar bestämd att snart försvinna från skådebanan för att såsom andlig makt verka fruktansvärdare, än under sin van-

¹ GERVINUS. Shakespeare. Leipzig 1850. IV. s. 74—77.

² Jahrbuch der deutschen Shakespeare-Gesellschaft. II. s. 90—96. Berlin 1867.

dring på jorden. I styckets senare hälft hvila på honom två idéer: den romerska monarkiens idé, som han äfven förut under lifstiden representerat, och den försonande rättvisa, hvilken måste träffa hans mördare. Den senare utför han i egen person såsom ande; för den förre behöfves en lefvande person, och den har man i Octavius, arftagaren, som blott har att skörda der Cæsar sått. "Frihetens fall och monarkiens införande", så slutar han, "är tragediens objekt, hvilket för oss framställer sig dualistiskt deladt å ena sidan i Cæsarismens sinliga företeelser, Cæsar och Octavius, och å andra sidan i dess motståndare, Brutus och Cassius; om detta objekt skall betecknas med ett enda namn, så måste det vara periodens mest framträdande factor — Julius Cæsar — och styckets titel är af detta skäl rättfärdigad."

EDVARD DOWDEN¹ har upptagit den lösning Lindner här föreslagit, endast att han framställer den mindre abstrakt och särskildt uppehåller sig vid den belysning, hvori den ställer Bruti karakter och handling. Cæsar är tragediens protagonist, men icke den bräcklige, till kropp och själ försvagade Cæsar; denne kommer endast i andra rummet i betraktande, och när han försvinner, kan Octavius lätt fylla platsen. Det är Cæsars *ande*, som beherrschar tragedien Emot den kämpade Brutus; men opraktisk, som han var, trodde han sig blott behöfva nedslå Cæsars kropp. Stark och fruktansvärd reser sig Cæsar som ande och hämnar sig på de sammansvurne. Brutus dör. Octavius lefver och skördar den frukt, till hvilken hans store föregångare sått fröet. Alltså bär stycket fullkomligt passande namnet Julius Cæsar.

Denna sinnrika förklaring har i våra ögon endast det fel att vara alltför sinnrik. En svag punkt ligger dessutom deri, att det icke blir klart hvarföre Cæsar nödvändigt måste skildras såsom en stackare. Att han i motsatt fall skulle hafva ledt uppmärksamheten från idén på sig, är ett kritiskt advokat-knep och låter djupsinnigare än det är; ty icke vinner en idé derpå, att dess representant synes oss ömklig, och det är svårt att fatta, hvarföre den osinliga idén skulle synas mindre sublim, om dess sinlige bärare hade något till låns af dess sublimes höghet. För öfrigt torde här mycket vara Shakespeare under-skjutet, hvarpå denne sannolikt aldrig någonsin tänkt.

En annan grupp förklarare söka rädda den omtvistade enheten, genom att uppställa Brutus såsom protagonist. Redan VOLTAIRE yttrade, att tragedien

¹ EDVARD DOWDEN. Shakespeare, sein Entwicklungsgang in seinen Werken. Uebersetzt von W. Wagner. Heilbronn 1879. s. 215—216.

borde egentligen heta BRUTUS. KREYSSIG¹ medgifver, att så borde vara, derest ett drama nödvändigt skall uppkallas efter den allt beherrskande hufvudkarak-
 teren; men ett styckes titelroll betecknar icke alltid den dramatiska handlin-
 gens hufvudperson, och vid bestämmandet af titlen för "Henrik IV" och "Kung
 Johan" har Shakespeare icke följt denna regel. Möjligt är, att Shakespeare, så-
 som praktisk teaterentreprenör, tilltrott Cæsars verldsberömda namn större drag-
 ningskraft på publiken, än Bruti mindre bekanta.

HEINRICH VIEHOFF² anser liksom Kreyssig, att Brutus är dramats centrum,
 den, kring hvilken de öfriga personerna gruppera sig, och han söker visa, att,
 ur denna synpunkt fattadt, dramat bildar ett strängt sammanhängande orga-
 niskt helt. Shakespeare har icke här velat framställa en epok eller en öfver-
 gångsperiod i romerska folkets utveckling, utan han har velat åskådliggöra en
 stor och betydande personlighet samt dennes i karakteren grundade individuella
 öde. Beträffande valet af titel uppställer han samma förmodan som Kreyssig.

Onekligen är från denna ståndpunkt den dramatiska enheten lättast för-
 svarad och förklarad.

För vår del tro vi, att Shakespeare vid diktandet af sin "Julius Cæsar"
 lika litet tänkt på Cæsarismens idé eller på historiens sätt att handtera dem,
 hvilka med henne vilja experimentera, som på någon annan af de många ab-
 strakta tankar, man underlagt honom³. Vi tro icke heller, att hufvudintresset
 för honom låg i skildrandet af romerska republikens öfvergång till kejsardöme;
 han har visserligen lefvande och kraftigt åskådliggjort huru romerska folket
 stod moget för envælde och instinktmässigt kände behovet att hafva en herre
 samt derföre hyllade i går Pompejus, i dag Cæsar, i morgon Brutus eller Oc-
 tavius. Men detta låg i stoffet, kom med af sig sjelf, var icke framställningens
 hufvudföremål. På samma sätt skulle man kunna säga, att emedan Shakespeare
 i Brutus lemnat en typisk bild af ideal-politikern, stycket afsåge att visa hvart
 det bär hän, då man i politiken följer abstrakta teorier, utan att taga hänsyn
 till verkligheten eller rätt förstå densamma, en tanke, som med lika mycket,
 om icke mera, skäl, än många andra föreslagna, kunde sägas vara styckets

¹ KREYSSIG. Vorlesungen über Shakespeare. Berlin II. 1879. s. 15.

² H. VIEHOFF. Shakspeares Julius Cæsar. Jahrb. d. deutschen Shakespeare-Gesellschaft. V. Berlin 1870. s. 6—37.

³ Som prof på ännu en af de grundtankar, man funnit i "Julius Cæsar", nämna vi, att SIEWERS i "Shakspeares Dramen für weitere Kreise bearbeitet" (Leipzig 1851) finner hand-
 lingen samt alla personerna genomträngda af den grundidé, att det menskliga, dittills af staten
 hållet i fjettrar, numera löst från staten, vinner seger och genomförer sig åt alla håll.

grundidé. Ju mera vi studerat Shakespeare och jämfört hans dramer med källorna för desamma, ju mera hafva vi blifvit öfvertygade, att i de *flesta* fall hans närmaste intresse varit *det enkla*, att i dramatisk form omföra en episk berättelse, som på honom af någon anledning slagit an¹, samt att det, som i det episka stoffet varit för honom mest tilldragande varit mindre sjelfva händelsen i och för sig, än det tillfälle denna händelse erbjöd till karaktersmålning. Vi finna honom ofta nog låta sjelfva factum bestå, så som det i hans källa förefinnes, och om han dervid företager ändringar, tro vi, att man i de flesta fall skall kunna påvisa, att dessa betingats af karaktersteckningen. Det ser mången gång ut, som om han för sig uppställt den frågan: huru böra de människor vara beskaffade, som hafva handlat på detta eller detta sätt och ådragit sig detta eller detta ödet? Och så har han sänkt sig ned i människosjälens djup och såsom ingen annan uppdagat dess hemligheter; så har han lefvat sig in i sina figurer, tänkt, känt, talat och handlat som de. Han har lagt motiverna i dagen, icke blott de tydliga, utan äfven de mer eller mindre omedvetna, som spela in med och bestämma människans handlingssätt, och han har visat med demonisk konst och sanning huru själsprocesserna från ringa stämningsfrön svälla ut till alltöfverväldigande lidelser. Naturligtvis har han icke kunnat nöja sig med att skildra karakteren endast ur synpunkten af dess förhållande till denna ena bestämda handling, kring hvilken dramat vänder sig. Han ger oss hela människan och framställer alla de beståndsdelar, hvilka, slingrade i hvarandra, bilda karakteren. Men liksom detta var för Shakespeare mindre ett verk af reflexion, än af intuition, så framstår icke för åskådaren karakteren såsom en sammansättning, i hvilken beståndsdelarne äro lätt urskiljbara och till beskaffenhet, kraft, proportion genast igenkännliga, utan i hvilken de, liksom i verkligheten, äro på egendomligt sätt afvägda och blandade med hvarandra. Ingen skald vet att så låta oss blicka ned i själens djup. Men ju djupare, ju dunklare. Och äfven detta dunkel tar skalden med i sin teckning. Vid första anblicken synes oss Shakespeares figurer klara, enkla och genomskådliga, men liksom vi i verkligheten hos rikt begåfvade människor uppdaga

¹ Det finnes knappast något stycke, hvars fabel Shakespeare sjelf helt och hållet uppfunnit. Vanligen anses fabeln i "Muntra fruarna i Windsor" och den i "Midsommarnattsdrömmen" vara af skalden sjelf uppfunna, men i båda är detta endast delvis förhållandet. I den förra har han begagnat noveller af Straparola och Giovanni Fiorentini, och i "Midsommarnattsdrömmen" kan man påvisa lån både ur CHAUCERS "The Knights Tales" och ur MONTMAYORS "Diana".

alltjemt nya sidor, så upplöser sig den Shakespeareska karaktersenkelheten i en häpnadsväckande mångfald. Deraf denna underbara förening af klarhet och dunkel, som ofta hvilar öfver hans karakterer, och hvilken är den egentliga anledningen till de olika tydningar de varit underkastade. Men med allt det gåtolika hos dessa figurer, göra de aldrig intrycket af att vara osammanhängande; vi tvifla icke ett ögonblick på att sådana måste de vara, äfven om vi icke rätt begripa dem. De synas oss såsom levande menniskor, på hvilka vår psykologi ingenting har att rätta, men af hvilken den har mycket att lära.

Tydligt är, att orsaken, hvarföre en karakter eller ett ämne syns honom tilltalande, måste sökas i hans tillfälliga lefnadsförhållanden, i graden af hans bildningsutveckling, i hans stämning. Under sin ungdom fann han sig dragen till helt andra ämnen, än under sin mannaålder. Om vi sålunda, vid betraktande af Shakespeares skaldeegendomlighet, lägga stor vikt vid hans styrka som karakterstecknare, så innebär detta icke ett misskännande af hans förmåga att mästerligt ordna ett dramatiskt helt, icke heller ett förbiseende af yttringarne utaf den strängt sedliga ande, hvilken vi spåra i alla hans stycken. Hvad angår först skaldens sedliga verldsåskådning, så har den en för det hela genomgripande betydelse; ty den bestämmer synpunkten, ur hvilket det valda ämnet uppfattas och behandlas. Hufvudkarakteren sätter, så att säga, sin färg på handlingen, men dennas form och utgång bestämmas af skaldens protestantiskt fördomsfria, djupt sedliga verldsuppfattning; och hvad man kallar styckets idé är ofta endast en sammansättning af dessa båda factorer. Hvad åter beträffar sjelfva anordningen af ämnet, skildringen af den omgifvande världen och dess inflytande på karakteren, sammanbindningen af de olika trådar, hvilka bilda den dramatiska knuten, samt knutens slutliga lösning, så har en af Shakespeares granskare, RÜMELIN, anmärkt, att Shakespeare väl hade stor menniskokännedom, men icke motsvarande verldskännedom. Han egde, säger han, i eminentaste grad gåfvan att mångfaldiga det egna själfmedvetandet och i sitt inre liksom efterhärma Protei omskapningskonster; men om det strägna kausalsammanhanget, som ända in i de minsta enskildheter bestämmer de menskliga tingens gång, om det djuptingripande inflytande, som det borgerliga samhället utöfvar på de enskilda medlemmarne af detsamma, kunde han i sin isolerade lefnadsställning icke vinna en klar och noggrann föreställning. Dertill fordrades en kunskap om verldsloppet, en rikedom på yttre lifserfarenhet, hvilken endast i praktisk verksamhet och genom positivt vetande kan förvärfvas. Derföre förekomma i hans dramer ofta motsägende, osannolika, ända-

målsvidriga delar af handlingen¹. Att till undersökning och utredning upptaga denna förebräelse, skulle föra oss för långt bort från vår uppgift. Vi inskränka oss till att återopa några ord af Ulrici, rigtade mot Rümelins nyss nämnda påstående. "Visserligen öfverstiga Shakespeares hjeltar i karaktersfasthet, viljeenergi, handlingskraft och passionernas styrka det vanliga menskliga måttet. Men följer derutaf, att det felades honom lifserfarenhet, kunskap om verldsloppet, insigt i de reala villkoren för allt menskligt handlande? Jag tror tvärtom. Shakespeares likaså djupa som omfattande människokänedom, hvilken ännu ingen kritiker anfäktat, bevisar evident, att han ganska väl kände allt detta. Ty det s. k. verldsloppet, all historia och dess pragmatiska sammanhang, alla villkoren för det menskliga handlandet bero dock i sista instansen blott på människans natur, hvilken, i grunden den ena och samma, uti de olika karaktererna specialiserar sin rikedom af elementer i mångskiftande kombinationer, i olika grader af styrka, utbildning, riktning och yttring"². Det synes oss också alldeles omöjligt, att Shakespeare kunnat ega en så vidtomfattande människokänedom, utan att äfven hafva för sig fullt klart, under hvilka villkor människorna inverka på hvarandra. Hufvudkarakteren är omgifven af andra likaledes fullt utbildade karakterer, hvilkas lifsuppgifter understödja eller stå i strid med hans; och så tränger Shakespeare från skapandet af den enskilda karakteren med sträng logisk följdriktighet till skapandet af en verldbild. Inom ramen af denna bild röra sig sålunda flera olika intressen, hvilka med hufvudhandlingen på ett eller annat sätt stå i samband, och några af dessa kunna vara af den betydighet, att de fresta granskaren till att ur synpunkten af ett bland dem betrakta och bedöma det hela; och emedan sålunda handlingen erbjuder olika sidor för uppfattningen och emedan ur den olika "lärdomar" af praktisk eller moralisk art kunna dragas, så har man deri att söka förklaringen hvarföre Shakespearesforskarne kunna komma till så himmelsvidt skilda åsigter om hvad som är ett styckes grundidé; enhvar kan hafva rätt på sitt sätt, men ingen har fullkomligt rätt.

Tillämpa vi det här sagda på "Julius Cæsar", så följer deraf, att vi afstå från alla försök att taga rätt på en grundtanke, en idé, som Shakespeare genom sin tragedi skulle velat uttrycka. Han har, enligt vår uppfattning, helt enkelt velat framställa mordet på Cæsar med dettas förutsättningar och dettas

¹ RÜMELIN. Shakespearestudien. 2:te Aufl. Stuttgart 1874. s. 60—65.

² ULRICI. Ueber Shakespeares Fehler und Mängel. Jahrb. d. deutschen Shakespeare-Gesellschaft. III. s. 11—12.

följder. Cæsars död är förlagd i midten af tragedien, förberedelserna se vi i de två första akterna, följderna i de två sista. Med en sådan anordning måste mördarne eller sammansvärjningens ledare nödvändigt komma att intaga förgrunden; ty de förbereda mordet och de drabbas af följderna. Den mördade, som med styckets första hälft försvinner från scenen, kan i förhållande till dem endast intaga en inskränkt plats. Men hvarföre har då icke Shakespeare, kan man fråga, förlagt mordet till sista akten och inskränkt sig till att endast antyda dess följder? Då hade Cæsar varit den herrskande gestalten. Det är svårt att besvara alla dylika "hvarföre", men sannolikt kom det deraf, att den karakter, som mest intresserade honom och som bestämde honom för valet af detta ämne, var icke Cæsars, utan Brutus. Det har icke heller fallit någon in att förneka, att denna karakter är styckets mest utförda, den, i hvilken Shakespeare med lifligaste intresse fördjupat sig och hvilken han utvecklat i en omfattning och med en skarpsinnighet, som gör den till en af hans yppersta skapelser. Då åter kunde det synas hafva varit skäl, att han kallat stycket *Brutus*; och otvifvelaktigt hade äfven denna titel varit den mest betecknande. Efter styckets hela anläggning hade likväl äfven en annan titel kunnat användas, nemligen *Julius Cæsars död* eller *Mordet på Julius Cæsar*. Det är icke omöjligt, att detta föresväfvat Shakespeare, men att han, för korthetens skull, satt *Julius Cæsar*, — han älskade att med blott ett namn beteckna sina tragedier — och att han kanske sett ett berättigande dertill i den omständighet, att Cæsar var, om icke den egentlige hufvudpersonen, så dock den historiskt mest bekante person, som i stycket förekommer, men *hufvudsakligast* dock deri, att Cæsar är den axel, kring hvilken hela handlingen vrider sig. Om häri äfven ingått teaterdirektörens beräkningar att locka publiken med ett känt namn, kunna vi så mycket hellre lemna åsido, som Shakespeare sannolikt icke varit teaterregare¹. Men å andra sidan är det obestridligt, att den handlande, den tragiske hjälten, är Brutus; af honom och hans öde beror dramats enhet.

Shakespeare har i detta stycke med stor trohet slutit sig till sin källa Plutarchi lefnadsbeskrifningar, och han har följt denna källa äfven in i sådana enskildheter, hvilka man tycker, att han saklöst kunnat förbigå, hvarpå vi anföra såsom exempel poeten Cinnas mord i tredje aktens sista scen, och införandet af den poet, som afbryter Brutus och Cassius samtal i fjerde aktens tredje scen.

¹ Se KARL ELZE, William Shakespeare. Halle 1876. s. 278—282.

Shakespeares sätt att framställa Cæsar har gifvit anledning till olika uppfattning af olika kommentatorer. Några, såsom Kreyssig, hafva funnit denna framställning fullt värdig Cæsars hjeltestorhet, då deremot de flesta äro eniga om ätt skalden i Cæsar tecknat endast en svag skugga af den store mannen, en sjuklig, skrytsam, nästan narraktig figur; och motivet till en sådan teckning har man funnit deri, att Cæsar icke finge afleda intresset från Cæsarsidén, såsom några säga, eller från hufvudpersonen Brutus, såsom andra mena. Äfven de, som finna, att Cæsar, oaktadt alla sina bräckligheter, dock gör intrycket af en stor man, förklara, att detta intryck hufvudsakligen är reflexen af den mot honom rigtade sammansvärjningen¹. Om Cæsar, heter det, icke vore stor, skulle icke så många förenade krafter behövas för att störta honom. Visserligen är det icke så ovanligt, att en skald väljer den negativa vägen för att karakterisera, d. ä. lär oss att känna en person medelst det intryck denne gör på andra, men han tillägger honom icke då sådana drag, som stå i strid med dessas uppfattning. Här åter skulle Shakespeare hafva framställt Cæsar såsom en vanlig svag människa, men i omgifningens uppfattning låtit honom synas stor; och ett sådant missgrepp kan man tilltro Shakespeare! Saken är, att man haft en dunkel känsla deraf, att Cæsar, såsom han här skildras, ingalunda är så obetydlig, som han vid flygtigt betraktande kan synas vara, ehuru man icke gjort sig reda för hvad sant, som i denna känsla låg förborgadt.

Af det sätt, hvarpå Cæsar omtalas i flera af Shakespeares tragedier, synes att skalden haft öppet öga för hans storhet och i honom beundrat en af verldshistoriens yppersta heroer. I "Hamlet" (I. 1.) talar Horatio om de järtecken, som sågos i Rom,

"Kort förr'n han föll, den stolte Julius".

Cleopatra kallar honom: "Store Cæsar med höga pannan" (Ant. och Cleop. I. 5.) och i "Richard III." (III. 1.) säger den unge prins Edvard:

"Julius Cæsar var en ryktbar man:
Den rikedom, hans mod gaf åt hans snille,
Den slösade hans snille på hans mod.
Ej döden den eröfraren eröfrat;
I ryktet lefver han, fast ej i lifvet".

För öfrigt kunna vi hänvisa till Antonii tal vid hjeltens lik och den aktning, med hvilken Shakespeare låter mördarne tala om den fallne.

¹ R. GENÉE. Shakespeares Leben und Werke. s. 341.

Om detta oakadt Shakespeare icke här framställde Cæsar i all hans hjeltestorhet, så kom det deraf, att han ville gifva en bild af Cæsar sådan man borde tänka sig honom mot slutet af hans lif. Kommentatorerna förtälja, att Shakespeare i sin Plutarch funnit, att Cæsars karakter kort före hans död förändradt sig till det sämre, men så vidt vi kunnat upptäcka, talar Plutarchus endast om Cæsars försämrade helsa samt hans epileptiska anfall¹. Men denna tilltagande kroppsliga svaghet kunde, enligt Shakespeares uppfattning, icke annat än menligt inverka äfven på själsförmögenheterna, och ett bevis på hans slappade magt öfver sig sjelf och sina begär, kunde man finna i den svaghet hos Cæsar, att han icke ville nöja sig med en konungs magt, utan förblindad af fåfänga eftersträfvade det för Romarne så förhatliga konunganamnet. Dertill kom, att styckets hela anläggning kräfde, att Cæsars karakter och uppträdande måste åtminstone i någon mån motivera Bruti dåd. Dermed var det problem gifvet, som Shakespeare i denna karaktersteckning stälde sig till uppgift. Och problemet var icke löslöst. Det gälde att visa den af fysiska och moraliska orsaker påbörjade upplösningen af en stor hjeltenatur, men äfven då Cæsar gaf vika för menskliga svagheter, fick åskådaren icke förgäta, att han hade framför sig den *store* Cæsar.

Innan vi inlåta oss på ett skärskådande af det sätt, hvarpå Cæsar i skådespelet uppträder, vilja vi försöka angifva de *allmänna* dragen af den bild, som Shakespeare af honom gifver oss. Cæsar har besegrat alla sina motståndare och är i verkligheten, om än icke till namnet, den romerska världens envåldsherrskare; ingen fins, som kan göra honom magten stridig. På den höjd, han intager, kan han icke undgå att hafva känsla af det afstånd, som skiljer honom från alla andra, och lätt föres han sedan att äfven låta dessa andra känna detta afstånd. Han kan icke hysa aktning för dessa krypande, slafviska själar, som omgifva honom, och han vårdar sig icke om att dölja detta. Ensam på

¹ Plutarchus yttrar kap. 17. att Cæsar "var klen till sin kroppsbyggnad och blek och mjuk i hullet samt led af hjernsvaghet (*τὴν κεφαλὴν νοσῶδης*) och epileptiska anfall", hvilket onda först skall hafva påkommit honom i Corduba. (kap. 11). I kap. 53 berättas, att Cæsar fick ett epileptiskt anfall straxt före slaget vid Thapsus, "då han märkte, att det började, lät han, förr än medvetandet särdeles förvirrades och öfverväldigades af det onda, under (de) redan (började) ryckningarne föra sig bort". I kap. 60 omtalas, att han anförde sin vanliga sjukdom såsom skäl dertill, att han ej reste sig upp för konsulerna och prætorerna; "ty hos sådana (sjuke) behåller medvetandet icke jemvigten då de stående tala till en folkförsamling, utan det liksom skakas och går rundt omkring, så att de gripas af yrsel och svimma".

magtens tinnar, är han närmast omgifven af några få, för hvilka han hyser kärlek och bevågenhet; mot dem är han god och mild; på de andra ser han ned. Men i denna ställning är det icke lätt att bibehålla den lugna själfbeherrskning, som icke öfverskrider kloketens bud och äfven tager tillbörligt hänsyn till andra. I egna ögon växer han utöfver det vanliga menniskomåttet; han talar om sig sjelf i tredje person, säger aldrig *jag*, utan *Cæsar*. I själfva verket är dock detta blott en utveckling, en stegring af hvad som förut låg i hans natur. Den man, som några år förut vid en ögonskenlig lifsfara kunde säga: "Frukta icke, du har Cæsar och lyckan ombord!" tillkännagaf dermed, att han af gammalt var van att betrakta sig såsom en undantagsmenniska, såsom en af gudarna företrädesvis gynnad, den der med tron på sin lycka kunde göra och våga allt. Att detta stolta medvetande skulle stegras, sedan målet hunnits och det visat sig, att lyckan icke svikit honom, är lika litet förunderligt, som att den, hvilken i ögonblick af stark själfkänsla brukat tala om sig sjelf i tredje personen, kan fortfarande göra det, då denna själfkänsla så att säga blifvit permanent. Föga bekymrar honom den dagliga påminnelsen derom, att hans kropp icke längre har sin fulla forna ungdomskraft, att han, den gudalike, står nära att lemna sin tribut åt den allmänna förgängelsen. Denna erfarenhet skulle på enhvar annan verka nedtyngande, men icke så på en Cæsar. Han känner sig höjd öfver dessa bräckligheter; han döljer dem icke.

"Kom hit till höger — örat *här* är döft!"

säger han i svitens närvaro högt till Antonius; och då han efter ett anfall af fallandesot vid Lupercaliefesten åter kommit till sans, yttrar han till folket, att om han gjort eller sagt något otillbörligt, må man tillräkna det hans sjuklighet. Det är som ville han säga: "jag är döf, jag är sjuk, men för eder är jag ändock densamme, är jag Cæsar".

Redan i detta öfvermod, i detta stolta förakt, ligger en svaghet, ett fel, som dock sammanhänger med det, som utgör Cæsars storhet. Men ur denna svaghet härleder sig en annan. En gud måste hafva dem, som tro på honom; det kan icke vara Cæsar likgiltigt huruvida opinionen om hans öfvermenskliga storhet hålles uppe eller icke. Och så slår hans oberoende af andra öfver i sin motsats, blir delvis ett beroende af dem. Hans kroppsliga krämpor kunde endast ur den synpunkten vara honom besvärliga, om allmänheten förestälde sig, att han aktade på dem, att han af dem kände sig nedtryckt. Hans hemliga motståndare och fiender kunde endast ur den synpunkten synas vara honom farliga, om allmänheten skulle tro, att han fruktade dem. Det är endast

en sak Cæsar fruktar: att man skulle anse honom tillgänglig för fruktan. Denna svaghet i styrkan, denna styrka i svagheten, gifver både åt hans handlingar och åt hans ord en egendomlig kolorit. Hans omsorg att afvärja hvarje misstanke, som ginge ut på att Cæsar skulle vara svag, att Cæsar skulle vara vankelmodig eller rädd, får något oroligt, nästan konvulsivt, och alstrar denna öfvermodigt skrytsamma, "Thrasoniska" ton, hvilken nästan alla granskare anmärkt hos Cæsar. Det öfverspända, som ligger i Cæsars uttryckssätt, är otvifvelaktigt ett sjukdomssymptom, men sjukdomen är en stor andes. Man vet ofta icke om det han säger är en bålstor fras eller ett väl starkt färglagdt uttryck för hans stämning eller tanke. Men midt bland yttranden, som hafva en sådan skimrande karakter, bryta fram tankar, som bära pregeln af en sann och hög själsstorhet.

Då Cæsar första gången uppträder, är han stadd på väg till Lupercaliefesten, der Antonius skall taga del i kapplöpningen. Han ber denne senare icke glömma, att under loppet vidröra Calpurnia, Cæsars hustru, emedan folktron säger, att ofruktsamma qvinnor, om de vidröras under detta heliga kapplopp, skola "blifva fria från sin förbannelse". Det första intryck man får af Cæsar, heter det, är sålunda det af en löjligt vidskeplig menniska; och Gervinus lägger sådan vikt vid denna vidskepelse, att han i den ser den andra af de förändringar till ett sämre, hvarom Plutarchus talar, — den första är Cæsars högmod och stolthet¹. Lemnande tills vidare derhän frågan om Cæsars vidskepelse, anmärka vi blott, att Shakespeare här, såsom oss synes, velat gifva en bild af herrskaren, hvilken, sedan han tagit magten i besittning, plågas af den helt naturliga oron att icke hafva någon arfvinge till denna magt, och som derföre kan gripa till hvad medel som helst, kan sätta ett ögonblicks lit äfven till en vidskeplig folktro, i hopp om att få denna sin enda återstående önskan uppfylld. Det ligger äfven häri den blandning af svaghet och styrka, som Shakespeare har för afsigt att framställa, och skalden förbereder sålunda redan från början åskådaren på det intryck han afser att väcka.

En i hopen stående spåman ropar: "Tag dig i akt för *Idus Martii*!" Då dessa ord, på Cæsars fråga, för honom upprepas, befaller han att föra mannen fram, så att han må se hans anlete. Blickande honom skarpt i ögat, yttrar han:

"Hvad säger du mig nu? Säg om igen".

¹ VIEHOFF s. o. s. 14. — Gervinus s. o. s. 76.

Och då spåmannen upprepar sin varning, svarar Cæsar: "En drömmare! Låt honom gå". Tydligt vill skalden låta oss förstå, säger Dowden, att Cæsar *inbillar* sig kunna läsa en mans karakter i hans anletsdrag¹. Detta är dock ingalunda någon inbillning hos Cæsar; skalden har här med full beräkning målat den öfverlägsne mannen, som under en lång, skiftesrik lefnad lärt sig att genomskåda och sedan för sina syftemål begagna de tusental af menniskor, med hvilka han kommit i bëröring. Spåmannens ord väcka tydligt hos honom dessa tankar: "är han medveten om ett anslag mot mitt lif eller är han det icke? är han en angifvare eller är han blott en fantast"? En blick på mannen säger, att han är det senare; och Cæsar misstager sig icke. Vore Cæsar verkligen den åt en löjlig vidskepelse hemfallne, skulle han otvifvelaktigt lagt spådomen på sinnet; nu oroar den honom icke en sekund och det är med stolt förakt han säger: "en drömmare! låt honom gå!"

Cæsar och hans svit aflägsna sig. Brutus och Cassius stanna, och den senare gör nu sitt första försök att vinna Brutus för sammansvärjningen. Derunder omtalar han, huru han fordom, när han och Cæsar voro jemlika, en gång räddat dennes lif vid en simmning öfver Tibern; han skildrar äfven huru Cæsar i Spanien legat sjuk i frossa och, hjälplös på sin sjukbädd, qvidit liksom en sjuklig tärna: "gif mig litet dricka". Man har i dessa historier sett ett nytt bevis på Shakespeares afsigt att teckna Cæsar såsom en svag och obetydlig menniska; men de höra, i det sammanhang, der de förekomma, snarare till Cassii karakteristik än till Cæsars, enär de afslöja motiverna till Cassii handling, hvilken bestämmes mera af afundsjuka och af hat, än af patriotism. De stå dessutom i stark motsats till andra uttryck, hvilka Cassius låter undfalla sig och hvilka väl äro värda att äfven lägga märke till. Huru målande för Cæsars allt öfverväldigande storhet äro icke dessa Cassii ord:

"Ja, öfver denna trånga verlden går han
Som en koloss; vi stackars småfolk vandra
Emellan jättens ben, och titta fram
För att utleta oss en neslig graf".

Ännu mera karakteristiskt för den talande så väl som för den omtalade är detta Cassii utrop:

"Ha, uti hela gudaskarans namn!
Hvad äter då den Cæsar, som kan vexa
Så jättehög?"

¹ DOWDEN S. O. S. 213.

Cæsar kommer tillbaka. På pannan glöder vredens fläck och sviten ser ut som om den fått snäsor. Under det han går förbi, faller hans blick på Cassius; han ropar på Antonius och säger:

”Jag vill se feta människor omkring mig,
Slätkammadt folk, som sofva godt om natten;
Den Cassius har en mager, hungrig uppsyn;
Han tänker mycket, sådant folk är farligt.

Antonius.

Räds ej för honom; han är icke farlig;
Han är en ädel och välsinnad man.

Cæsar.

Om blott han vore fetare! Men icke
Räds jag för honom. Om mitt namn likväl
Med fruktan kunde sämjas, vet jag ingen,
Som förr jag skydde, än den torra Cassius.
Han läser mycket, gifver akt på mycket,
Ser tvärs igenom menskors handlingssätt;
Han älskar icke lek som du, Antonius;
Hör ej musik; ler sällan; om han ler,
Sker det som om han hånlog åt sig sjelf,
Föraktande sin egen själ, som kunnat
Bli rörd till löje öfver någonting.
Han är af det slags folk, som aldrig trifvas
Så länge de se någon öfver sig,
Och sådant gör dem mycket farliga.
Jag lär dig snarare hvad fruktas bör,
Än hvad jag fruktar; jag är ändå Cæsar!”

Cæsars anmärkning om Cassii magerhet är, som bekant, hemtad från Plutarchus ¹. Den har tydligen slagit an på Shakespeare, sjelf så fin människokännare, och han har ytterligare utspunnit den, begagnande sig af tillfället för att gifva en karakteristik af Cassius. Dessa Cæsars ord vid hans andra uppträdande ansluta sig på visst sätt till de ord, med hvilka han nyss lemnade scenen. I båda igenkänna vi den skarpsynte människokännaren, och i båda fallen har Cæsar rätt i sin iakttagelse. Hans instinktliska motvilja mot Cassius går nära intill fruktan — om jag kunde frukta, skulle jag frukta honom, säger han — men han är tydligen rädd, att Antonius skall tro honom hysa verklig fruktan, hvarföre han tillägger: jag vill snarare lära dig hvad

¹ Plut. Cæsar. 62.

som bör fruktas, än hvad jag fruktar; ty jag är ändå Cæsar. Gervinus säger: "han talar så mycket om sin frihet från fruktan, att han just derigenom förråder sin fruktan"¹. Vi tro icke, att denna uppfattning är fullt riktig. Såsom vi förut sagt, består Cæsars egentliga fruktan deri, att man skall tro honom hysa fruktan. Detta är föremålet för hans oro. Han känner, att hans ställning innebär faror, han vet, att andra känna detsamma, men han kan icke fördraga att någon skulle tro honom bäfva för dessa. Den modige, säger man, tänker icke ens på faran; man borde snarare säga *den dumdristige*. Trädde faran fram, skulle ingen möta den med oförskräcktare blick än Cæsar; men nu lurar den i det fördolda och det gör honom misstänksam, icke rädd. Yttringarne af denna misstänksamhet kunna så lätt förblandas med yttringarne af fruktan. Det vet Cæsar, och därför är han så angelägen att komma med förklaringar. Men dessa förklaringar förråda hans svaghet, visa, att han icke är fullt säker på sig sjelf, att han balanserar på den fina gränslinie, som går emellan misstänksamhet och fruktan, utan att dock falla öfver på den senare sidan.

Sedan Cæsar aflägsnat sig, berättar Casca för Brutus och Cassius, att Antonius tre gånger bjudit Cæsar kronan, att denne hvarje gång afböjt anbudet och att folket jublat allt högre för hvarje gång sådant skedde, men att Cæsar icke kunnat undertrycka sin harm öfver detta jubel, utan rifvit upp sin tunik, bjudit dem skära strupen af honom och derpå fått en anfall af fallandesjukan, samt att, då han åter kommit sig, han bedt folket tillskrifva hans sjuklighet om han gjort eller sagt något otillbörligt. Den scurila ton, hvori denna berättelse är hållen, afser icke att i läsarens eller åskådarens ögon nedsätta Cæsar, utan är föreskrifven af den roll, som Casca spelar i hela första akten. I det dramatiska sammanhanget har denna Cascas berättelse till uppgift att ytterligare förklara Bruti anslutning till sammansvärjningen, emedan den genom både sin form och sitt innehåll tjänar att förskingra något af den nimbus, som i Bruti ögon omgifver Cæsar.

I andra aktens andra scen besvärjer den af nattens järtecken uppskrämda Calpurnia sin gemål att denna dag icke gå i Senaten, och Cæsar ger slutligen efter. Denna scen är den viktigaste för vinnande af kännedom om rätta arten af den vidskepelse, som tillskrifves Cæsar. GERVINUS förklarar, att nu när Cæsar skulle taga det sista, det afgörande steget, fattades han mot sin natur af aningar

¹ GERVINUS S. O. S. 76.

och en vidskeplig fruktan, med hvilken han äfven smittar den eljest fördomsfria Calpurnia. Dessa aningar blifva dock af hans stolthet samt hans trots mot faran undertryckta och han återvinner det allt för stora sjelfförtroende, som är honom eget, och hvilket störta honom i förderfvet. Deraf dessa högttonande ord och fraser, hvilka merendels äro anbragta der, hvarest han har att hålla sin vidskepelse undertryckt, der han behöfver anstränga sig för att i sina ord höja sig högre, än han för ögonblicket i verkligheten står ¹. Obestriddigt är, att förebud, spådomar, järkecken, spela en stor roll i "Julius Cæsar". Men i skaldens källor intager detta element nästan lika stort utrymme som i hans tragedi. Hur mycken vigt Shakespeare fäst vid dessa järkecken synes deraf, att han i tvenne scener omtalar dem samt att han, såsom vi redan nämnt, återkommer till dem i "Hamlet". Hvad Shakespeare personligen tänkt om förebud och aningar känna vi icke med bestämdhet, men som skald har han obestriddligen varit af Calpurnias mening:

"När tiggarn dör, så synas ej kometer,
Men himlen sjelf framblossar furstars bane".

Han låter nemligen naturen ofta taga del i hjeltarnes öden. Om den natt, då Macbeth mördar Duncan, säger Lenox.

"Vi haft en ryslig natt.
På vårt herberge blåste skorsten ned
Och, som det säges, lär man hafva hört
I luften jemmer, gräseliga dödsrop
Och profeterande med ryslig ton
Om mord och brand och bistra hvälfningar,
Nykläckta åt en tid af vända full.
Nattugglan skrek gudslången natt; man säger
Att jorden skalf som af en feberrygning" ². (II. 3.)

På morgonen före slaget vid Bosworth utbrister Richard III:

"I dag vill solen ej sig visa
Och dystra skyar rufva på vår här.
Jag lider ej på marken daggens tårar.
I dag ej skina! Dock hvad rör det mig,
Mer än det Richmond rör"! (V. 3).

De järkecken, som inträffa natten före mordet på Cæsar, äro så många och så märkliga, att de icke kunna undgå att på Cæsar göra intryck, liksom

¹ GERVINUS s. o. s. 76.

² Äfven i II. 4. omtalas nattens rysligheter, och flera underbara järkecken berättas i samtalet emellan Gubben och Rosse.

de göra på de sammansvurne, efter hvars och ens olika lynne. Då han i andra akten uppträder, säger han, att denna natt hafva hvarken himmel eller jord haft ro, samt att Calpurnia tre gånger skrikit i sömnen: "man mördar Cæsar;" han låter vidare tillsäga presterna att offra samt inberätta hvad offren förutsäga. Att Cæsar rådfrågade augurerna, att han fäste vikt vid de från offerdjurens inre hemtade tecken, behöfver icke betyda, att han var vidskeplig, enär dessa bruk sammanhängde med romarnes religion och ingalunda ur romersk synpunkt ansågos vidskepliga, ehuru visserligen på Cæsars tid tron på augurer och *haruspices* så godt som försvunnit. Men här är icke frågan om hur saken uppfattades af romarne, utan hur den uppfattades af Shakespeare, och denne låter Cassius säga:

"Än är ovisst

Om Cæsar ämnar att gå ut i dag,
Ty han har blifvit skrockfull på en tid
 Och tänker rakt motsatsen nu mot förr
 Om drömmar, aningar och teckentydning.
 Kanhända dessa underverk, som skett,
 Och denna natts så egna rysligheter
 Samt hans augurers öfvertalningskonst
 I dag från Capitolium hålla honom". (II. 1.)

Cassius är visserligen icke något ojäfvigt vittne, då fråga är om Cæsar, men det tyckes som om dessa hans ord skulle, efter skaldens mening, innebära sanning och som skulle denna skrockfullhet vara ett af tecknen på den aftagande sinnesstyrkan hos Cæsar; — i den lugne, silfverhårige Cicero tecknar Shakespeare en romare, på hvilken järtecknen icke göra ringaste intryck (I. 3.)¹

¹ För öfrigt framstår Cicero icke i någon fördelaktig dager genom Shakespeares framställning. Men till grund för denna ligger Plutarchi skildring, som framhåller Ciceros själfbelåtenhet och fäfånga ("hans ständigt smilande och lidelselösa ansigte" Comp. Cic. et Dem. c. I.) och hans hejdlösa lust att witzä samt citera eller anspela på grekisk literatur. — Då Casca (I. 2.) omtalat hur Cæsar tillbakavisat den af Antonius erbjudna kronan, frågar Cassius: "Sade Cicero någonting?"

Casca.

"Ja han talte grekiska".

Cassius.

"I hvad syftning?"

Casca.

"Ja, om jag kan säga dig det, vill jag aldrig se dig i synen mer. Men de, som förstodo honom, smålogo åt hvarandra och runkade på hufvudet. Hvad mig beträffar — för mig var det grekiska".

Brutus säger om honom, att han vill icke vara med om något, som andra hafva begynt.

Förhastad vore dock den slutsatsen, att Cæsar vore helt och hållet hemfallen åt vidskepelse; sjelfva Cassius anser icke nattens rysligheter ensamt tillräckliga att bestämman Cæsars beslut, utan antager, att dertill får läggas augurer-
nas öfvertalningskonst. För öfrigt kan man äfven hos motståndarne finna en
dylik vidskepelse; sjelfva den kalle, beräknande, förståndige Cassius säger
vid Philippi:

”Du vet, att jag höll starkt med Epicurus
Och med hans mening; nu jag ändrat sinne
Och *tror till halfs* på aningar och tecken”. (V. 1.)

Men för att återgå till Cæsars vidskepelse, så står den otvifvelaktigt i sam-
band med hans misstänksamhet. Den misstänksamme famlar i det ovissa, och ur
ovisshetens afgrunder stiga misstankar, aningar och förebud upp. Men Cæsar är
ännu för kraftig, för att af dylika låta sig beherrskas, de komma och gå som skyar,
göra intryck, men blott ett öfvergående, och hafva ingen varaktig verkan. Så
visar sig förhållandet vara i denna scen. Af järtecknen slutar Cæsar, att nå-
gon fara hotar honom; ty när Calpurnia kommer och beder honom icke gå ut
denna dag, svarar han, att *faran* försvinner genast, om den får skåda Cæsars
anlete. Calpurnia invänder:

”Järtecken har jag aldrig trott på Cæsar,
Nu skrämman de mig dock”.

Och derefter beskriver hon nattens alla tilldragelser. Då Cæsar icke till Calpur-
nia yttrat ett enda ord, som tyder på någon hans rädsla, kan det icke hafva
varit han, som, enligt hvad Gervinus påstår, skrämt upp sin eljest oförskräckta
hustru. Cæsar svarar Calpurnia, att hvad gudarne bestämt kan ingen undgå,
och han tillägger lugnande, att järtecknen syfta lika väl på hela världen som
på honom. Men då Calpurnia står fast vid sin uppfattning, yttrar han dessa
sublima ord, som visa hans hjeltekaraktär i hela dess storhet:

”En feg dör många gånger förr’n han dör,
Den tappra smakar endast *en* gång döden.
Bland alla underting, jag hittills hört,
Förundrar det mig mest att menskor bäfva,
Och veta dock att döden, oundviklig,
Skall komma när den kommer”.

Tjenaren anmäler, att augurerne råda honom att icke gå utom dörren,
emedan intet hjerta funnits i offerdjuret. Den lugna värdigheten, som uttalade
sig i hans nyss anförda yttrande, ger nu rum åt ett nästan trotsigt öfvermod.

”Det gjorde Gudarne till hån för rädslan:
 Ett djur förutan hjerta vore Cæsar,
 Om han i dag blef hemma utaf fruktan.
 Det skall ej Cæsar. Faran vet rätt väl
 Att Cæsar mera farlig är än hon.
 Två lejon äro vi, på *en* dag födda,
 Och jag det äldre, mera fruktansvärda;
 Ja, ut skall Cæsar gå”.

Dessa ord äro ingalunda ett uttryck af försöket att undertrycka en vid-
 skeplig fruktan; nej, när nu ett nytt järkecken kommer till de öfriga, så väcker
 detta hans trots, och som ofta, när han talar i främmande personers närvaro,
 ger sig hans upprörda känsla ett öfverdrifvet uttryck. Men när Calpurnia ome-
 delbart derpå på sina knän ber honom stanna hemma, ger Cæsar vika. ”An-
 tonius”, heter det

”Må säga att jag ej mår väl,
 Och för din nycks skull håller jag mig hemma”.

Denna eftergift synes så mycket mera såsom en svaghet, som den följer på
 de stolta ord, vi nyss hört. Men vare sig nu den kommer af ömhet mot
 hustrun eller af det inflytande, aningarne och spådomarne på honom utöfva,
 eller af båda skälen, så visar den, att Cæsar icke har sig så i sin magt som
 förr. Nu kommer Decius Brutus, hvilken åtagit sig att förmå Cæsar att gå
 upp på Capitolium, äfven om han skulle fattat ett motsatt beslut, ty han säger
 sig känna konsten att ge Cæsars ”lynne rätta farten”. Med Decii ankomst för-
 ändras scenen. Cæsar ger honom i uppdrag att underrätta senaten, det han
 icke i dag vill gå dit:

”*Kan* ej är falskt, och *törs* ej falskare;
 Jag *vill* ej dit i dag; säg åt dem det.

Calpurnia.

Säg, han är sjuk.

Cæsar.

Från Cæsar sänds ej lögn.
 Skall jag, som sträckt min arm så vidt i striden,
 Väl vara rädd att säga gråskägg sanning?
 Gå, säg dem, Decius: Cæsar vill ej komma”.

Nyss hade Cæsar upptagit den af hustrun erbjudna förevändningen, att
 säga sig icke må väl; nu är han för stolt att ljuga. Han är åter sig sjelf.
 Decius ber om ett skäl för att ej hans budskap må synas löjligt; och får till

svar, att det är skäl nog för senaten, att Cæsar icke vill; men af välvilja för honom meddelar Cæsar, att Calpurnia, som haft en olycksbådande dröm, på sina knän bett honom icke gå ut. Decius gifver åt drömmen en lyckosam tydning och angriper sedan Cæsar från dennes svagaste sida, sägande, att om Cæsar hölle sig inne, skulle man hviska: "Se nu är Cæsar rädd"! Från denna stund är aningarnes välde fullkomligt slut.

"Hur dårlig nu din fruktan syns, Calpurnia!
Jag blyges just, att jag för den gaf vika".

Och nu helsar han med vänliga eller skämtsamma ord de anländande senatorerna och ädlingarne samt beger sig med dem till Capitolium. På vägen (III. 1.) ser han spåmannen och tillropar honom de historiska orden: "Idus i Mars är kommen"! hvilka ord betecknande tolka den känsla af trygghet, som bemäktigat sig Cæsar. Artemidorus, sofisten från Cnidos, främlemnar ett papper, der sammansvärjningen är avslöjad, och ber Cæsar läsa detta, emedan det rör denne sjelf, men får till svar: "Det, som blott rör oss sjelf, skall skötas sist". Plutarchus berättar, att Cæsar flera gånger försökte läsa detta papper, men att han hindrades af den påträngande mängden. Det högsinta svar, Shakespeare här lägger i hans mun, är sålunda betecknande för skaldens uppfattning af hjeltens karakter.

I Senaten är Cæsar enväldsherrskaren.

Knappt har han tagit plats, förr än Metellus Cimber, knäfallande, börjar i ödmjuka ord en förbön för sin landsförviste bror, men afbrytes af Cæsar, som förklarar sig otillgänglig för sådant, som kan röra hvardagsmenniskor, smicker, nedböjd rygg och knähundsslickningar; ja, han förifrar sig ända till hårdhet, för att icke säga råhet, då han hotar att sparka supplikanten undan som en hund.

"Vet, Cæsar är ej den som orätt gör,
Ej heller blidkas han förutan skäl".

De sammansvurne tränga sig kring honom för att förena sina böner med Metelli, och bland de bedjande upptäcker han till sin förvåning äfven Brutus. Men Cæsar är obeveklig.

"Rörd blef jag nog, om er jag liknade;
Bön rörde mig, om bedja var min sak.
Men jag orubblig är som polens stjärna,
Som uti grundfast och beständig art
Ej har sin like uppå firmamentet.

Oräkneliga gnistor pryda himlen;
 De äro alla eld, hvarenda lyser,
 Men blott en enda af dem ståndar fast.
 Så ock i verlden; den är full af menskor;
 De hafva kött och blod och känslighet,
 Dock vet jag blott en enda bland dem alla,
 Som obetvinglig och orubbelig
 Sin plats behåller. Och att det är *jag*,
 Låt äfven deruti mig det få visa
 Att jag ihärdigt påstod Cimbers landsflykt,
 Ihärdig än i mitt påstående”.

Dessa Cæsars ord äro för honom synnerligen karakteristiska, och Shakespeare har i dem gifvit oss en sista bild af sin hjälte, innan denne försvinner från skådeplatsen. I dem äro på ett förunderligt sätt Cæsars starka och svaga sidor blandade med hvarandra. Läsaren, som nyss varit vittne till huru Cæsar gifvit vika först för Calpurnia och sedan för Decius, skulle, lätt ursäktligt, kunna finna talet om Cæsars orubblighet och obetvinglighet nästan gränsande till det löjligen, och dock småler han icke; ty trots det hyberboliska, det skrytsamma, ja, i viss mening osanna i dessa ord bära de genom den kraft och den mäktiga själfkänsla, som de uttrycka, vittnesbörd om en väldig ande. Allt det lumpna och låga, hvaraf Cæsar under ett långt lif kommit i erfarenhet uti detta ruttna samhälle, sammanfattar han i en enda blick, och han har dertill rätt, då han står här omgifven af statens främste, hvilka genom underdånighet och smicker lärt honom att behandla dem som slafvar. Icke är det underligt, att han känner sig som en varelse af annan art, än dessa, att han för ögonblicket glömmar sin egen skröplighet. Det är icke den försvagade Cæsar, det är verldskufvaren, som talar; men dock påminna hans ord om just det, som han skulle helst vilja dölja både för sig sjelf och andra. Och så gripa här magt och vanmägt in i hvarandra som två sammanknäppta händer.

Kort och kraftigt tecknar Shakespeare de återstående sekunderna af Cæsars lif.

Cinna.

O Cæsar!

Cæsar.

Bort! Vill du Olympus lyfta?

Decius.

O store Cæsar?

Cæsar.

Bad ej Brutus fåfängt?

Casca.

Nå, mina händer, tala då för mig!

(CASCA ger CÆSAR ett dolkstygn i halsen. CÆsar fattar i hans arm, men genomborras af flera andra samman-
svurna, och sist af MARCUS BRUTUS.)

Cæsar.

Du också, Brutus! — Fall då, Cæsar fall!

(Han dör.)

Så har Shakespeare i Cæsar tecknat en stor man, hvars sedliga kraft och själsspänstighet år och medgång börja undergräfvade, ett jättelikt träd, hvars kärna börjat ruttna, en glänsande fullmogen frukt, hvilken mask börjat anfräta.

Såsom vi redan nämnt, hafva flera kommentatorer förklarat, att styckets hufvudfigur är den *döde* Cæsar eller *Cæsars ande*; och efter denna åsigt skulle vi nu först, sedan den skröpliga människan försvunnit, få att göra med den rätte Cæsar. Skäl för denna åsigt kunna ur stycket framdragas. Sannolikt har densamma först uppkommit ur Antonii monolog vid Cæsars lik, och den har uti ett der fäldt yttrande sitt hufvudstöd. Antonius yttrar nemligen:

All ömkan skall af brottets vana qväfvas
Och Cæsars vålnad, glupsk i hämdbegär; —
Med Ate vid sin sida, glödröd kommen
Ifrån tartaren — nalkas dessa länder
Och med en herrskarstämman ropa: "mord"!
Och släppa krigets galna hundar lösa
Tills detta nidingsverk förpestat verlden
Med lik, som qvida efter jordafärd". (III. 1.)

När Brutus blir underrättad om Cassii och Titinii sjelfmord, utbrister han:

"O, Julius Cæsar, du är mäktig än!
Din vålnad går igen och vänder nu
Mot våra egna hjertan våra svärd". (V. 3.)

Och när Brutus dödar sig sjelf, yttrar han:

"Cæsar eg nu fred!
Ej halft så villigt dig jag stötte ned". (V. 5.)

Till dessa ställen kan äfven läggas det, der Shakespeare, i öfverensstämmelse med Plutarchi berättelse, låter Cæsars vålnad visa sig för Brutus.

Bevisa dock dessa ställen hvad man med dem velat bevisa? Männe ej hvarje mördare, som straffet når, kan med nästan samma skäl sägas falla ett offer för den mördades hämd? I denna tragedi har man dock velat se en, så att säga, personlig kamp emellan mördarne och den mördades ande. Är det sannolikt, att Shakespeare fallit på den tanken att ställa sig en uppgift så abstrakt, så osinlig? En modern skald har försökt sig på ett liknande problem. I "Kejser

og Galilæer" — särdeles i tragediens senare afdelning — har Ibsen tecknat kampen emellan Julianus och Kristus nästan som en personlig. Kristus verkar dels genom församlingslivet, dels genom tecken och under, medelst hvilka han tillintetgör motståndarens planer och drifver denne dit han vill hafva honom. Men hela detta diktverk hvilar på spekulativ grund; det uppställer, om än icke det löser, ett af verldshistoriens problem, förhållandet emellan frihet och nödvändighet. Väl skildrar det en historisk tilldragelse, men denna får böja sig, får foga sig efter den idé, skalden velat uttrycka. Shakespeare åter uppträder icke som spekulativ skald, och han har icke lagt det historiska faktum på någon idéns Prokrustes-bädd; han har tagit det så som det förelåg, och hvad han bringar i dagen äro de inre verkande motiverna, sådana de betingas af de handlande personerna. Det öde, som drabbar sammansvärjningens hufvudmän, är icke ett verk af en osynlig, i handlingen ingripande ande, utan är ett verk dels af arftagarne till hämden, Antonius och Octavius, dels och hufvudsakligen af hufvudhjeltens, Bruti, karakter och dennes förhållande till sina medsammansvurne.

Den ädle, den oförvitlige Brutus är en idealist, som bedömer verlden efter sig sjelf och som icke kan räkna med andra än ideela faktorer. Sjelfva Antonius yttrar om honom, att bland alla de sammansvurne han ensam fördes till dådet af kärlek till fosterlandet. Icke af egen drift har han råkat in i sammansvärjningen, han har blifvit sökt af de missnöjde, på det han öfver komplotten skulle kasta glansen af sin oförvitlighet och ärlighet¹. Casca säger:

¹ Dowden yttrar sinrikt: "Brutus är en politisk Girondist. Han är framställd som motsats till sin svåger Cassius, den politiske Jakobinen. Brutus är en idealist, han lefver bland böcker, han närar sig af filosofiska spekulationer, han är oemottaglig för intryck af facta. Moraliska ideer och principer äro för honom mera än den konkreta verkligheten (s. 212.) — "Det är idealisterna, som skapa den politiska Terrorismen; de hafva ingen som helst önskan att utgjuta blod, men för dem är en mans eller en qvinnas lif blott ett accidens, idéns lif är den sanna verkligheten, och beväpnade med en abstrakt princip och en misstanka utföra de handlingar, som äro på engång sköna och fula" (s. 220).

Bruti karakter är med stort mästerskap tecknad, och det är både lönande och underhållande att följa de fina linierna i denna teckning. Men att redogöra för denna karakters-teckning vore blott att upprepa hvad mången sagt förut. Endast en punkt tillåta vi oss anmärka, en, der Shakespeare tyckes oss hafva fallit ur rollen. Kort efter mordet på Cæsar, yttrar Brutus:

"Badom i Cæsars hjertblod våra händer
Upp till armbågarna! Besudlom svärdens!
Sen gå vi ut på torget, svingande
De röda vapnen öfver våra hjessor,
Och ropa alla: 'frihet, frid och frälsning'."

O, han står högt uti allt folkets hjertan,
Och det, som skulle synas brott hos oss,
Byts af hans lugn, med alkemistisk kraft,
Till idel mannadygd och mannaheder”.

Och Cassius svarar:

”Bra har du skildrat honom och hans värde
Samt vårt behof af honom”. (I. 3.)

Just på grund såväl af detta ”behof”, som af sin moraliska öfverlägsenhet beherrskar Brutus de sammansvurna och genomdrifver alltid sin mening. Han låter ständigt leda sig af ädla, upphöjda tänkesätt, men verlden och menniskorna känner han icke så som den kloke Cassius, och han framtvingar derföre det ena ödesdigra beslutet efter det andra. Det är han, som tillråder att skona Antonius, och, mot Cassii råd, gifver han samme Antonius den olycksbringande tillåtelsen att hålla liktalet öfver Cäsar; han genomdrifver, likaledes mot Cassii inrådan, anfallet vid Philippi, och hans ”hetta” gifver slagtningen en ofördelaktig vändning. Shakespeare har här, som vanligt, ur hjeltens karakter härledt hans öde; och lika litet som Cäsars ande behöfver visa sig för att uppegga Antonius och Octavius till hämd, lika litet inverkar den afgörande på de sammansvurnes öde.

Än det ofta återkommande talet om Cäsars vålnad? De ofvan anförda orden af Antonius äro det kraftiga uttrycket af hans sorg och hämdlystnad, och få ingalunda tagas strängt efter sin lydelse. Djupt upprörd af Cäsars

Dessa ord stämma icke med Bruti milda, finkänsliga karakter; Plutarchus säger blott, att Brutus och hans anhängare, med blodiga händer och visande de dragna svärd, gingo till Forum; men han låter icke Brutus uppmana att bada sig i Cäsars hjertblod. Den ende kommentator, som, så vidt vi känna, fäst sig vid dessa ord, är VIEHOFF, och han ger följande något sökta förklaring: då Brutus våldsamt ryckt sig upp ur sitt reflekterande till att handla, förfelar han det rätta målet i handlandet och blir skenbart ett ögonblick otrogen sig sjelf (s. 24.) Då man emellertid känner, att intet enda af Shakespeares stycken blifvit tryckt efter skaldens egen handskrift, utan flera af dem blifvit hopsatta efter regieböckerna och skådespelarnes utskrifna roller, att derföre ofta misstag egt rum och några ord blifvit tillagda en person, hvilka rättligen hört till en annan, kan man icke undertrycka misstanken, att nämnda rader icke ursprungligen tillhört Bruti roll, utan varit lagda i en annan persons mund. — För öfrigt är hela uppräningen till Bruti karakter hemtad ur Plutarchus. Att den republikanske dygdehjelten Brutus var en af samtidens förnämsta ockrare, var för Shakespeare obekant. Brutus hade anbragt sina kapitaler på Cypern, der han tog 48 pct. i ränta. Cicero, till hvars provins (Cilicien) Cypern då hörde, och som vidtog åtgärder för att der hejda ockret, vågade dock icke uppträda energiskt mot Bruti affärsverksamhet. (HERMAN BENDER. Rom und römisches Leben. Tübingen 1879—80. s. 370 och 512.)

död, lågande af vrede och hämd mot mördarne, ögonblicket förut tvungen att inför dem förstålla sig, ger Antonius, lemnad ensam, fritt lopp åt sina känslor. Häftigheten af den själsstämning, hvori han befinner sig, gör honom visionär; han förutser allt det blod, som skall flyta såsom försoningsoffer för Cæsars utgjutna blod, alla de olyckor, som det begångna mordet skall draga öfver verlden; och detta framställer sig för honom under bilden af Cæsars vålnad, som, åtföljd af Ate, skrider fram och lössläpper "krigets galna hundar" till folkens förderf.

Men i Bruti mun har talet om Cæsars vålnad en annan betydelse. Cæsar har älskat Brutus som en son, och Brutus har för honom hyst känslor af tacksamhet och tillgifvenhet. Brutus sätter dock medborgarens och fosterlandsvännens pligter öfver människans; han mördar sin välgörare, emedan han i dennes "hersklystnad" ser en fara för staten. Han ångrar aldrig denna handling, han hyser aldrig tvekan om dess rättmätighet, icke ett ord förråder en önskan att hafva det gjorda ogjordt. Men kärlek och tillgifvenhet kunna icke så i ett nu utplånas, utan att efterlemnna något spår. På botten af Bruti själ rufvar en gnagande oro, en förebråelse för otacksamhet. Den kommer aldrig till tals, den märkes endast genom ofrivilliga yttringar; den förråder sig sålunda deri, att Brutus vid mer än ett tillfälle är så angelägen att rättfärdiga mordet, den förråder sig deri, att bilden af Cæsar, gång efter annan, framställer sig för honom, samt att han i hvarje motgång ser en yttring af Cæsars hämd. Tieck och Solger, och efter dem många andra, hafva som bevis på Shakespeares finhet och poetiska sinrikhet framhållit hans sätt att behandla det underbara, i det de förklara, att andesyner hos honom icke äro annat än en objektivisering af det, som andeskådaren bär i sitt inre, äro människans egna tankar, hvilka i åskådlig gestalt träda henne till mötes. På vissa fall träffar detta in, men långt ifrån på alla. Denna teori har sålunda tillämplighet på Macbeth — utom i fråga om hexorna —, men icke utan hårdagning på Hamlet. På Brutus kan den deremot sägas passa till punkt och pricka. Då Brutus har svårt att få Cæsar ur tankarne, då bilden af denne ständigt förföljer honom, ligger det nära till hands, att denna bild också i det yttre framställer sig för honom. Och det ögonblick, då detta sker, är med stor konstnärlighet förberedt af skalden. Brutus, "sjuk af många sorger" samt djupt uppskakad af sin gemål Portias sjelfmord, har haft en häftig tvist med Cassius, som dock slutligen i vänlighet blifvit bilagd. Midnatt har brutit in; Brutus, trött af alla dessa själsskakningar, söker förströelse i sin tjenare Lucii zitterspel; men Lu-

cus somnar in, under det han spelar, och nu, under nattens tystnad, visar sig Cæsars vålnad och stämmer möte med Brutus vid Philippi. Brutus slutar deraf, att hans sista stund är nära. För honom är Cæsar den oförsonlige, som icke kan hvila förr, än han fått hämd.

Cassius säger, då han dödar sig:

"Nu är du hämnad, Cæsar,
Och det med samma svärd, som dräpte dig";

men ehuru här Cæsar, så att säga, tilltalas personligen, har dock uttrycket en mera abstrakt karakter, är lika mycket en reflexion som ett tilltal. Då åter Brutus vid Cassii lik säger:

O, Julius Cæsar, du är mäktig än!
Din vålnad går igen, och vänder nu
mot våra egna hjertan våra svärd".

så icke endast tänker han sig Cæsar, han *ser* honom. Och när Brutus slutligen störtar sig på sitt eget svärd, sker det med ord, som antyda, att han anser striden vara slut och att den fiende, som icke sjelf haft och hvars vålnad icke lemnat honom, mördaren, någon ro, nu äntligen kan triumfera: "Cæsar", ropar han, "eg nu fred"! För Brutus, som redan från början så gerna ville göra skilnad emellan Cæsar och Cæsars ande ¹, är kampen efter Cæsars död en kamp med dennes ande. Men endast i denna mening, endast såsom en Bruti uppfattning, innehåller Lindners och Dowdens åsigt en sanning.

Den förste innehafvaren af den Zoologiska professionen vid Lunds Universitet, Professor emeritus, SVEN NILSSON, får på sin höga ålderdom vara vittne dertill, att redan den andre i ordningen af hans efterträdare intager den lärostol, öfver hvilken glansen af hans namn fortfarande hvilar. Den 25 Juli 1877

¹ Vid de sammansvurnes första öfverläggning säger Brutus:

"Vi alla resa oss mot Cæsars ande,
Och uti menskoanden fins ej blöd.
Ack! att vi kunde räcka Cæsars ande
Och icke stympa Cæsar. Men, o vel!
För den får Cæsar blöda". (II. 1.)

borttrycktes af döden hans närmaste efterträdare, Professorn och Riddaren FREDRIK WAHLGREN till stor saknad för sörjande vänner och tacksamma lärjungar. Nära tre år derefter, d. 7 Maj 1880, utnämndes och förordnades Adjunkten i Zoologi, fil. Doktorn AUGUST WILHELM QVENNERSTEDT till *Professor i Zoologi vid Lunds universitet*, och kommer han att i morgon inställas i sitt nya embete. Den långa tidrymd, som ligger emellan ledighetens inträdande och utnämningen, synes visa, att den nya ordningen för det akademiska befordringsväsendet åtminstone icke bidragit att påskynda ärendenas behandling. Under tiden har den lediga tjänsten blifvit på förordnande skött af professor QVENNERSTEDT, hvilken derigenom haft tillfälle att göra sig fullt förtrogen med sitt nya embetes väsentliga åligganden. Detta i förening med den vetenskapliga verksamhet, hvilken beredde prof. QVENNERSTEDT första rummet på förslaget, som ock hans mångsidiga bildning och hans stilistiska talang göra oss förvissade, att han skall upprätthålla det anseende, hvilket den förste innehafvaren af denna lärostol engång på så lysande sätt åt densamma förvärfvat.

Om sina föregående lefnadsöden har Professor QVENNERSTEDT på begäran lemnat följande meddelande:

Jag AUGUST WILHELM QVENNERSTEDT är född i Rydaholm, i Jönköpings län, d. 3 Juli 1837. Föräldrar: Regementspastorn vid Kronobergs Rgm:te, sedermera derjemte Kyrkoherden i Hjortsberga, Nils Joh. Qvennerstedt och Anna Sophia Lilliecreutz. Genomgick H. T. 1846—V. T. 1856 Wexiö förenade skola och gymnasium; blef Student vid Lunds Universitet 13 Sept. 1856; filos. kandidat 20 Maj 1862 och promoverades d. 31 Maj s. å. till filos. doktor. Amanuens vid Zoologiska institutionen 27 Febr. 1864; docent i Zoologi 10 Jan. 1865; adjunkt 21 Febr. 1873; har sedan 26 Mars 1877 förestått professionen i Zoologi. D. 7 Maj d. å. i nåder utnämnd till professor i detta ämne.

Ledamot af Fysiograf. Sällskapet i Lund 8 Apr. 1868; af Sällsk. för Antropologi och Geografi 25 Januari 1878. Kurator för Smålands Nation 15 Febr. 1873—15 Sept. 1878. Förordnad till Inspektör vid Lunds privata elementarskola 12 Juni 1880.

Har i naturvetenskapligt ändamål företagit följande resor: sommaren 1858 till Spetsbergen, såsom deltagare i O. Torells expedition; Febr.—Juni 1863 till Ishafvet omkring Jan Mayen; 1867 till Sveriges vestkust; 1869 med nådigt understöd till Gotland; Juni—Augusti innevarande sommar till Tyskland.

Utgifna skrifter: Några anteckningar om Spetsbergens däggdjur och foglar. Lund 1863. — Minnen från en resa till Spetsbergen 1858 (i Lunds Studentkalender 1863.) — Bidrag till Sveriges Infusorief fauna jemte en kort framställning af Infusionsdjurens organisation I—III (i Acta Univ. Lund II, IV, VI.) — Bilder från Ishafvet omkring ön Jan Mayen (Nord. Univ. Tidskr. X.) — Anteckningar från en resa till Ishafvet i närheten af ön Jan Mayen (i Sv. Exp. till Spetsbergen och Jan Mayen. 1867.) — Anteckningar om djurlifvet i Ishafvet mellan Spetsbergen och Grönland (K. Vet. Akad. Handl. Ny följd VII.) — Om den moderna

naturåskådningen (Teol. Tidskr. IX.) — Om Darwinismen (Svensk Tidskr. 1871.) — Den högnordiska naturen (Läsn. f. folket. Ny följd II.) — Studier i foglarnes anatomi I. Bakre extremiteternas muskulatur hos simfoglarna. (Acta Univ. Lund. IX.) — Bidrag till kännedomen om *Cyprinus Buggenhagii* Bloch och dess förekomst inom Sverige. (Öfv. af K. Vet. Akad. Förh. 1877.) — Smärre uppsatser.

Sitt nya embete kommer Professor QVANNERSTEDT att tillträda med en föreläsning "*Om Öfvergångsformerna inom djurverlden*".

Dess värre lärar en ännu icke fullt återvunnen hälsa förmena *Universitetets* högt vördade Kansler, f. d. Envoyén, En af de Aderton i Svenska Akademien, Riddaren och Kommendören af Kongl. Maj:ts Orden, Riddaren af Kgl. Danska Elefanterorden, Ledamoten af Kongl. Vetenskapsakademien m. m. m. *Juris Utr. och Filos. Doktorn Herr Grefve HENNING HAMILTON* att vid detta tillfälle glädja och hedra Universitetet med sin närvaro. Vördsamligen anholder jag derfore, att *Universitetets Prokansler, Biskopen i Lunds Stift, Kommendören med stora korset af Kongl. Nordstjerneorden m. m. Teol. och Filos. Doktorn Herr WILHELM FLENSBURG* täcktes anföra denna fest, till hvilken vördsamt och vänligen inbjudas *Professor Emeritus, Kommendören med stora korset af Kongl. Nordstjerneorden, af Kongl. Norska St Olofs orden samt af Kongl. Danska Dannebrogorden, Ledamoten af Kgl. Vetenskapsakademien m. m. m. Med. och Fil. Doktorn Herr SVEN NILSSON*, Universitetets Lärare, Embetsmän, Tjenstemän och Studerande ungdom samt Vetenskapens Gynnare, Idkare och Vänner.

Samlingen sker i Konsistorii sessionsrum d. 16:de September kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m. och afgår processionen derifrån kl. 11 f. m. till Akademiska Föreningens festsal.

Lund d. 15 Sept. 1880.

Gustaf Ljunggren.